

თუშეა პირადად არ გინდათ და
„საქართველო“ არ დაგვიკავშირდით,
მაგრამ თქვენი აზრები გავაცნოთ და
ვიგავებთ.

საქართველო

თ ა ვ ი ს უ შ ა ლ ი ო რ გ ა ნ ო

წლიური ფასი—5 მანეთი.
თვითღებული ნომერი—25 კაპ.

№ 4. წელიწადი პირველი. 15 ივნისი 1903 წ. № 4.

უმღრნელესად ვსთვლეთ ყველას, ვინც თანავივრძნობს, მოგვწოდენ სიღმე ყოველგვარი მახალა, როგორც ქართულის, ისე ფრანგულის გამომცემისათვის: დოკუმენტები, წიგნები, კორესპონდენციები და წერილები.
რადგან ჩვენი გაზეთი ჯერ-ჯერობით ერთად-ერთი თავისუფალი ღრგანია, ამიტომ შიგ ადვილი დაეთმება ყოველგვარ მიმართულების წერილებს, რომელთაც აწრად ექნებათ

ქართველ ხალხის ინტერესთა გამოსარჩლება. მხოლოდ რედაქცია ამა თუ იმ წერილს თავის შენიშვნასაც გაუკეთებს.
შეითხველს ვსთვლეთ ყოველი ნომერი „საქართველოში“, წაკითხვის შემდეგ, სხვებზეც გადახედავს სიღმე, რათა ამ სახით ხელი შეუწყოს ჩვენი გაზეთის გავრცელების საქმეს.
ყოველი შემწეობა რედაქციისთვის, ისე წიგნებით, დიდს მადლობით მიიღება.

შ ი ნ ა ა რ ს ი:

ბრძოლის საშუალებანი.—ქართულ ცხოვრების მატრიანე (მღწერილი ამბები).—როგორ მიეგებნენ „საქართველო“ გამომცემს ევროპის პრესა და ევროპელი საზოგადო მოღვაწენი.—კავკასიის ამბები რუსულ თავისუფალ პრესაში.—რუსეთის ქრენიკა.—„საქართველო“ ფლტა.

ზ კ ი ო ლ ი ს ს ა უ შ ა ლ ე ბ ა ნ ი,

შეითხველი უხატულად გვკითხავს: ყველა კარგი, გეთანხმებით, ეს მდებარეობს ნათლად უნდა ჰქონდეს გათვალისწინებული, ერთგული ავტორი მართლაც და საუკეთესო იარაღი იქნება ქართველ ხალხის წარმატება-განვითარებისათვის. მაგრამ, როგორ, რასათვის, რა საშუალებით უნდა მივაღწიოთ ხანატრელ საგანს? რა იარაღით უნდა ვებრძოდეთ ძლევა-მძლილს რუსეთის მთავრობას? ეს კითხვა დიდათ პატივსაღებია და აი ჩვენი პასუხი.

ყოველი ადამიანი დაგვეთანხმება, რომ ჩვენ ვერ გამოვიყენებთ ბრძოლაში ვერც ერთ ვერც წოდებულ „კანონიერ“ საშუალებას. ჩვენი სატკივარი სწორედ ის არის, რომ ქართველი ხალხი მკვლავად განდის მთავრობის და მხარხლეობას. საქართველო მძინორად მღრნელობს არსებულ კანონებში გამოსახულნი არ არიან. პირ-იქით, ამ კანონების მთელი სისტემა თითქმის მთლად ჩვენს წინააღმდეგ იყოს გამოლაშქრებული.

მამასადამე, ვინც წრფელის გულით მოხსუნებებს ქართულ ცხოვრების გაუმჯობესებას, ვისაც მართლა სწადია ქართველ ხალხის აღზრდინება, აუცილებლივ უნდა შეებრძოდეს რუსეთის მთავრობას, როგორც შემქმნელს და მცველს ქართულ ცხოვრების ძირითად უკუღმართობისას. მამასადამე, ჩვენი ქვეყნის მოკეთე იძულებულია არსებულ კანონის წინააღმდეგ გამდ-

ვიდეს, „უკანონო“ მოქმედების ნიადაგზედ შედგეს. და იგი არამეტუ იძულებულია შეარყიოს და ძირი გამღუთსარდს არსებულ პოლიტიკურ წეს-წყობილებას, ამგვარი მოქმედება წინააღმდეგ მოვალეობადაც უნდა გაიხადოს.

ამრიგად, ჩვენ წინ ერთად-ერთი გზაა—გზა „უკანონო“, რევოლუციონური მოქმედება-მოღვაწეობისა. როგორ, რა სახითა უნდა იყოს ეს ჩვენი რევოლუციონური მოქმედება? ვისზედ უნდა დავეყაროთ, რომელი საზოგადოებრივი ძალა, რომელი კლასი, რომელი წოდება შეადგენს ჩვენს მებრძოლ რაზმს? ხანამ ამაზე პასუხს მიგვეძიოთ, ხელმეორედ გულში გავიტაროთ, რომ მოსაპოვებელი და საბრძოლველი საგანი ერთგული ავტორიტეტია გვაქვს. მამასადამე, ერთი რაზმი უნდა შეხდეს ყველა იმ მებრძოლთაგან, ვისაც სწადია ამ ავტორიტეტის მოპოვება. ვინ არიან ესენი?

თავად-აწნაურობაა?... თ.-აწნაურობა მეტი-მეტე უმეად სურათს წარმოადგენს. თ.-აწნაურობა ერთის მხრივ, იმ სიღმელე თ.-აწნაურთაგან შესდგება, რომელთაც ერთად-ერთი საგანი აფიქრებს და აწრუნებს—ცხოვრების გაჭირვება, სიღრმისთან ბრძოლა, სურვილი თ.-აწნაურულ უპირატესობის შერჩენისა. მათ წრეში პოლიტიკურ აწრს არავითარი ფესვი არ აქვს გამდგარი. მეორეს მხრივ, იგი შესდგება ჩინოვნიკებისაგან, აფიგრებისაგან, თავისუფლ პოლიტიკის წარმომადგენლებისაგან და რამდენიმე ჯერ კიდევ ცდინალ, სიღმე დავალიანებულ დიდ-შემამულეთაგან. ამ პირებს თითქმის ყველას ღვიფიკალური ადვილი უჭირავს. სწორად ამათი ერთად-ერთი ცხოვრების სახსარი სამასურია. თავად-აწნაურობის ეს ნაწილი ვითომ რაღაცა ცდილობს, ვითომ დაინტერესებულია საზოგადოებრივის ინტერესით. მაგრამ მისი მოქმედება თითქმის სრულიად უნაყოფოა ჩვენთვის, სიღმე სწორად მაგნებელიცაა. ეს იმეტი, რომ მათ ჰსურთ შეკერთონ და შეათანხმონ ის, რაც შეუთანხმებელია.

მათ ჰსურთ რუსეთის იმპერატორისადმი ერთგულება და სამშობლოსადმი სამსახური ერთად შეაკავშირდნ. რუსეთის იმპერატორებმა ურცხვად დაარღვიეს საქართველსთან დადებული ხელშეკრულება, საუკუნის განმავლობაში ჩვენი ცხოვრების განადგურების ცდაში იყვნენ და როგორ რა მანქანებითაა შესაძლებელი ამ იმპერატორების ერთგული იყო და ამასთანავე ქვეყნის სამსახურის სურვილიც გქონდეს. აქ ამკარაა ან საკვირველი გაუგებრობაა, ან ბრველობა და ფლიდობაა. ამკარაა, ან თავად-აწნაურობას სრულიად არ ესმის რუსეთის თანამედროვე პოლიტიკური მდგომარეობა, არ ესმის, რა მავნებელ, ცხოვრების შემაფერხებელ ძალას ემსახურება, ან კიდევ საზღვადღებრივის სამსახურის სახელით თავის ადგილებს, ჯამაგირებს, მეფის წყალობას, ბრძენებს და საჩუქრებს იცავს. თ.-აწნაურობის ამ დიდ უმრავლესობისა ჩვენ იმედი არა გვაქვს. დარჩა ერთი სულ მცირე ნაწილი თ.-აწნაურობისა, რომელსაც გულწრფელად ჰსურს ქვეყნის სამსახური, რომელიც სათ.-აწნაურ კრებებსა და სხვა საზღვადღ დაწესებულებებში სცდილობს საზღვადღებრივ სასიათის კითხვების აღძვრას. მაგრამ მათი აწრივ შეგვეცილია, მათაც არ აქვთ გათვალისწინებული და გარკვეული, რაგვარი პოლიტიკური ფორმებია საჭირო ჩვენთვის, მათაც გაუბედავობა ატყვიათ. ეგ იმიტომ, რომ ისინიც ვერ ჰმედავენ კანონს გადააცილდნ და აფიქრებთ იმ აწრი, რომ მთავრობა არ გავაჯავროთ. რუსეთში, თავად-აწნაურულ და საერთოდ წრეებში გამძინდნენ იმისთანა პირნი, რომელნიც არ შეუძინდნენ მთავრობას, პირდაპირ სთქვავს, რაც ჰქონდათ სათქმელი. ეს პირები, როგორც თ. დღღვრეკვი, გრაფ. გვიდენი, პედაგოგი ბუნაკვი და სხვები, არც რეკლუციონერები იყვნენ, არც სოციალისტები. მათ მტკალაქობრივმა განედულობამ დახმლია და ათქმევინა სიმართლე. ჩვენში კი თითქმის ერთი ვაგიც არ გამოხუდა, სათავად-აწნაურ, თუ სამეურნეო კრებებზე, რომელსაც გაბედნა და ეთქლ რაც ჩვენთვის საჭიროა. უმადლესს სასწავლებლების და ერობის დაარსების, ან კიდევ დაბლ სკოლებში ქართულ ენის სმარების შესახებ მუამდგომლობის აღძვრა გმირობას და გამბედავობას არ შეადგენს. ამ საგანის შესახებ წერაც შეიძლება და ლაპარაკიც. საქმე ის არის, იმის შესახებ აღძვრას შეამდგომლობა, რის შესახებაც წერა და ლაპარაკი აღვრძალვია. და აი, როდესაც თ.-აწნაურთა წრეებში ამგვარი გამბედავი პირები გამოვლენ, ისარგებლებენ თავიანთ თავად-აწნაურულ უფლებებით და საჯაროდ იტყვიან, რომ საქართველო რუსეთის გუბერნიად ვერ დარჩება, რომ ქართველ ხალხის აღმრძინებისათვის საჭიროა საქართველს თვით-მმართველობა მიენიჭოს, თანსმად შეფე ერეკლეს ხელშეკრულებისა და თანამედროვე ცხოვრების მოთხოვნისათვის, როდესაც სათავად-აწნაურთა კრებებზე ამგვარი სასიათის ლაპარაკი აღიმტება, მამინ, მხლოდ მამინ აასრულებს ჩვენი თავად-აწნაურობა თავის მოვალეობას ქვეყნის წინამე და მხლოდ ამგვარ გამბედაობის ფასით დაუბრუნებს ხალხს თავის ვალის ერთ პატარა ნაწილს. ეს პირები—დღეს თუ ხვალ უნდა გაჩნდნენ. ისინი, თავიანთ წრეში, თავიანთ ფარგალში ნიადაგს მდამზადებენ პოლიტიკურ ახალ ცხოვრების შეთვისებისათვის.

სამდგდელებმა?.. ქართველი სამდგდელებაც ვერ დაიკვირის, ერთ საუკუნის განმავლობაში ერთვხულ ინტერესებს ვემსახურებოდოდ. შეეძლო სარწმუნოების გამოსარჩლებად ხმა ამდოდ ქართულ ეკლესიის დამოუკიდებლობის დაბრუნების შესახებ, შეეძლო მცველად გამოსულიყო ქართულ ენისა, ქართულ ეპისკოპოზ-მდგდელებისა. ყოველივე ეს სარწმუნოებისა და არა რაიმე პოლიტიკურ მოხაწრებით შეეძლო დაეგვა და დაეფარა. ხლოდ დღემდე ქართველ სამდგდელებების წრიდამ არ გამოხუდა არც მდგდელები არც ეპისკოპოზნი, რომელსაც გაებედნა და სარწმუნოების ინტერესი თავის პირად კეთილდღეობაზე მდლა დაეყენებინა. იმ ერთ-ბრმა ვაგმა, როგორც გაბრიელ ეპისკოპოზნი, რომელსაც დრო გამომშვებით მართლის თქმა უყვარდა, მაინც თავი ვერ გამდიდეს და ვერ აღიარეს ხმა მდლა სრული სიმართლე და ჰემმარტება ჩვენი ქვეყნის მდგომარეობის შესახებ. ქართულ ეკლესიას იხევ რუსები გამოსარჩლენ, როგორც დღწრივ, რომელსაც აღძრა ლაპარაკი, საქართველს ეკლესიას დამოუკიდებლობა უნდა დაუბრუნდეს. და აი ხანამ სამდგდელებების წრეშიაც არ აღელვებია, თავს არ გამდიდებენ, საჯაროდ და საქვეყნოდ არ გამოცხადებენ, რომ ქართულ ეკლესიის ავტოკეფალობა მსოფლიო საკრებულს დადგენილების წინააღმდეგ იყო გაუქმებული, რომ რუსეთის მთავრობას სინდითუთ არავითარი უფლება არა ჰქონდათ მსოფლიო დადგენილების უარ-ყოფა, როდესაც ქართველი ეპისკოპოზნი და მდგდელები გამდგლენ და ქართულ ენას სკოლასა და ეკლესიაში სახმარებლად, მედგრად დაიცავენ, მამინ, ისინი თავიანთ წრეში, თავიანთ მტქმედების და ვავლენის ფარგალში, საერთო აღმრძინების საქმეს საფუძველს ჩაუყრიან. და მამინ ისინიც ჩაირიცხებია იმ მოწინავე რაწმში, რომლის დრძმაწე ერთვხული თვითმართველობა და დამოუკიდებლობა სწერთა. საქართველ ელის ამ პირების საჯაროდ გამოსვლას და დღეს თუ ხვალ ესენი უნდა გამოცხადდნენ.

ინტელიგენცია?.. ჩვენი ინტელიგენცია ჯერ კიდევ უმტქმედდა და გაუბედავი. ხლოდ თავად-აწნაურობისაგან შითი განირჩევა, რომ მთავრობისაგან თითქმის აღარაფერს მოვლის. საუბედუროდ, მთელს ჩვენს ინტელიგენციის შესახებ ეგ არ ითქმის. ეგრედ წოდებულ «ძველ თაობის» ერთ ნაწილს ჯერ კიდევ ჩრდილდეთის მებატრენისაგან აქვს თვალუბი მიმყრობილი და მისგან მოვლის რადაც მანქანისებურ შველას. ინტელიგენციის ამ ნაწილს თავისი ახალგაწდობა დაავიწყდა და ჩვენი დროის აღდღც ვერ აუღია. და ამიტომაც, თავად-აწნაურობასთან დაკავშირებული, ერის შეკნებული ნაწილი გადაიმტურა. მაგრამ საბედნიეროდ, ინტელიგენციის დიდ ნაწილის თვით-ცნობიერებაში, ამ უკანასკნელ ხანში, ძირითადი ცვლილება მოხდა. მაგრამ ინტელიგენცია ჯერ კიდევ მაინც გაბედულ მტქმედების გზაზე ვერ დამდგარა. დრო კი არის. დროა მიჰმამოს ჩვენმა ინტელიგენციამ რუსეთის ინტელიგენციას, რომელსაც, მართალია, არავითარი გმირობა არ ჩაუდგინა, ხლოდ იმდღენა მოქალაქობრივი გამჭრიახობა მაინც გამოიჩინა, რომ საერთო პოლიტიკურ მოძრობას არ ჩამორჩა და საქმით თანაგრძინობა გამოლესხდა. დროა გმდვიდნენ ჩვენი მწერლები, იურისტები, ექიმები, მასწავლებლები და იურიდულ, ხალიტრატურ, საექიმდ

და საბედაგოვი კრებებზე და სხდომებზე სრული სიმართლე სოქკან საქართველს მდგომარეობის შესახებ, აღიარენ თვით-მოქმედების საჭიროება. აღიარენ, რომ ბუჭდვითი-სიტყვა, სასამართლო, სკოლა და ადმინისტრაციული რეჟიმი ძირითად უნდა შეიცვალდეს ჩვენში. დღეს თუ ხვალ ინტელიგენციამ უნდა გაბედოს, თავისი აზრი და მისწრაფება საქმეში გამოხატოს და ამგვარის მოქმედებით შეავსოს თავისუფლებისათვის მებრძოლთა რაზმი.

ჩვენი ახალგაზრდობა, სტუდენტობა?.. ყველა ქვეყნებში ახალგაზრდობა ხალხის საუკეთესო იმედია. რუსეთში ახალგაზრდობა პოლიტიკურ მოძრაობას სათავეშიაგ კი უდგა. ჩვენი ახალგაზრდობის წედგავლენა ქართულ ცხოვრებაზედ კი, უკუღმართ გარეშების გამომ, სრულიად უმნიშვნელო და უჩინარია. ამის მიზეზი ის არის, რომ იგი მომდრებელია თავის ქვეყანას და იძულებულია უცხო ქვეყნებში იცხოვროს და იმოქმედოს, საუკეთესო ნაწილი ჩვენი ახალგაზრდობისა რუსეთის მოძრაობის წევრებში იკარგება. სოფლ ერთი ნაწილი ახალგაზრდობისა გულგრილად შეჰყურებს ცხოვრების მსვლელობას, და უგულოდ და უსიცოცხლოდ ატარებებს ყმაწვილ-კაცობას. სულ მცირედი ნაწილი კი მეცნიერებაში ეძებს ხსნას და კმაყოფილებას.

რასაკვირველია, ფსიხოლოგიურად შეუძლებელია იმ სტუდენტისათვის, ვისაც გულში სიცოცხლე უღვივის და სიმართლის მოთხოვნილება გაღვიძებული აქვს, არ მიიღოს მონაწილეობა საერთო ბრძოლაში. კარგიც არის, რომ იღებს მონაწილეობას. მხოლოდ, ჩვენი აზრით, სტუდენტობა მოქმედება მარტო ინსტიტუტით არ უნდა იყოს გამოწვეული, იგი უნდა იყოს აწინ-დაწინილი, აზრიანი. მან უნდა გააკვიროს თავის მეგობრებს რუსის სტუდენტებს, რომ ქართველ სტუდენტებს, გარდა საერთო რუსის სტუდენტობის ინტერესებისა, თავისი საკუთარი საზრუნავი საკანიც აქვს. მან უნდა წამაყენდეს რუსეთის სტუდენტობა პოლიტიკურ წრეებს საქართველოს გაჭირვება ჩვენს ქვეყანას რუსეთში თანაგრძობა მოუპოვოს და ამნაირად მიიმხროს რუსის საზღვადგომივი აზრი, ჩვენდა სასარგებლოდ. გარდა ამისა ქართველ სტუდენტობამ უნდა მიიღოს აქტიური მონაწილეობა ჩვენი ქვეყნის პოლიტიკურ ბრძოლაშიაგ. მაშინ მიეცემა მათს მდგაწეობას რუსეთში ნამდვილი აზრი და პოლიტიკური სიმწიფე, ვინაიდან ქართველი სტუდენტები ბოლომდე მაინც საქართველოში ბრუნდებიან და თუ დროსეოდ არ იზრუნეს, დაბრუნებასთანავე მაინც შეეჯახებიან ჩვენი ცხოვრების ძირითად უკუღმართობას. მეცნიერების მიმდევარნიც ამავე გზას უნდა ადგინენ. თუ ჩვენი ცხოვრება აფიქრებს, ყოველი ღრისბიება უნდა იხმარენ, მეცნიერულ წრეებში საქართველოს შესახებ ცნობები გაავრცელონ და ჩვენს მოძრაობას მეცნიერთა თანაგრძობა მოუპოვონ—მეცნიერება ყოველთვის უნდა იყოს დაკავშირებული ცხოვრებასთან.

დღემდე კი ჩვენი სტუდენტობა საუკეთესო ნაწილი რუსეთის კულტურულ მდინარეს მისდევდა და ამ მდინარეში თავისი ნაკადული არ შეჰქონდა. რუსული რევოლუცია, რუსული კულტურა—აი მისი სატრფიალო საგანი. ჩვენ გვგონია, რომ ქართული რევოლუცია და ქართული კულტურა არ გწინააღმდეგება, ხელსაგ უწყობს რუსეთის მოძრაობას და ამით

ტომ ვამბობთ, რუსულ რევოლუციასა და რუსულ კულტურულ წრეში ქართველმა კაცმა ფეხი უნდა შესდგას, როგორც ქართველი კაცი, და არა როგორც უსახელო, უბირადო, სოფლის და სისხლისაგან შესავებული ადამიანი.

ქართული პოლიტიკური იდეალი დღემდე გამოუტკვეველი იყო. ნამდვილად არ ვიცოდით, რა გვინდოდა, რას ვესწრაფებოდით. დროა გამოვარკვიოთ ეს საგანი და ჩვენი იდეალი წამოვუყენოთ ჩვენს ახალგაზრდობას.

ჩვენი გლეხობა?.. გლეხობა შეადგენს ჩვენში ხალხის დიდ უმრავლესობას. ჩვენი გლეხობა დიდს გაჭირვებაში სცხოვრობს. ამის მიზეზი, ერთის მხრივ მიწის სივიწროვება, მეურნეობის ჩამორჩენა, მეორეს მხრივ, სახელმწიფო გადასახადის სიდიდე. გლეხებს უკვე შეგნებული აქვს, რომ თავად-აზნაურობა არის გლეხობის მოპირდაპირე. გლეხობას ესმის, რომ მიწა იმიტომ აქვს ცოტა, რომ თ.აზნაურობას საერთოდ აღებულს ბევრი მიწა უჭირავს. და აი თავად აზნაურობას გადაეპტურა, შეებრძოლა. ეს ბრძოლა დასავლეთ საქართველოში უკვე გამწვავდა და საზღვადო სახიათი მიიღო. გლეხებს ვეღარც შებატონე ამინებს, ვეღარც მისი მოსარჩლე მთავრობა. გლეხთა ამ მოძრაობასაგ წმინდა ეკლემიური სახიათი აქვს. სოფლ პოლიტიკური მოვება კი ძლიერ სუსტდის გლეხობაში. მათ ჯერ შეგნებული არ აქვს, რომ მიწათ-მოღობელობის რეორგანიზაციას მოაგვარებს ჩვენში მხოლოდ მომავალი საერთო კრება, ხალხის წარმომადგენელთაგან შემდგარი, რომ თანამედროვე რეჟიმი მძიმე ტვირთად აწევს მას ვიხეზუნდ იმიტომ, რომ გლეხი ქვეყნის მართვა-გამგეობიადამ გამოირჩეულია და იგი უბირადო, უფლებას მოკლებული მონა მთავრობისა.

სოფლის ინტელიგენციამ—ქიმმა, მასწავლებელმა და სხვამ—უნდა თავს იდვას და გლეხკაცობაში ამ გვარო აზრები გაავრცელოს. ჩვენ განსაკუთრებით სოფლის მასწავლებლების იმედი გვაქვს. ისინი არიან ხალხთან დაახლოვებულნი. მათ შეუძლიან ჩაუხერგონ ხალხს მთავრობის წინააღმდეგ ბრძოლის საჭიროება. სოფლის მასწავლებელთ უნდა ახსოვდეს, რომ მაკედონელთა მოძრაობა სოფლის მასწავლებელთა პრეპარანდის ნაყოფია.

დარჩა ქართველი ხელისანი, ქართველი მუშა. ჩვენ უკვე ვგქონდა შემთხვევა ვგეთქო ჩვენი აზრი მუშათა მოძრაობის შესახებ «საქართველო»-ში. ვაკვირდებოთ მხოლოდ, რომ ქართველი მუშა ქართველ სტუდენტებსავით რუსეთის საერთო მუშათა მოძრაობაში თავისი ელემენტი, თავისი აზრი უნდა შეიტანოს. ეჭვს გარეშე, აუცილებლად საჭიროა რუსეთისათვის და ჩვენთვისაც მდინარქიის დამსობა. მხოლოდ მდინარქიის დამსობა კიდევ არ მდასწავებს იმგვარ რეჟიმის დამყარებას, რომელიც სასურველია ქართულ ხალხისათვის. სოფერთი კონსტიტუცია მდინარქიანზე სამიშა. პრუსიის მაგალითი უნდა გვქონდეს მხედველობაში. კონსტიტუცია ხელს უწყობს გერმანელებს ლორენელების (ელნას-ლოტარინგიაში) და ნელების (მლენვიგში) და პოლენელების (პლუნანში) გაკერმანელებას. პრუსიის კონსტიტუციაში არ არის გარანტია ეროვნულ ვინაობის შენახვა-განვითარებისათვის. თუ ამგვარი ტიპის კონსტიტუცია დამყარდა რუსეთში, ჩვენი მდგომარეობა არ გაუმჯობესდება.

ამიტომაც არის საჭირო, რომ ყველა ქართველმა, ვინც კი რუსეთის საერთო მოძრაობაშია ჩამდგარი, ჩვენი ქვეყნის საჭიროებანიც უნდა დაანახვებს მღწი-
ნავე მეტრძელ ჯგუფებს, რათა რუსებსაც გავაგებინ-
ოთ, რომ საქართველს განსაკუთრებული პოლი-
ტიკური ორგანიზაცია უნდა მიენიჭებ. თუ ამის შე-
სახვე არსებობს არ ვიზრუნეთ, ჩვენი ხალხის საქმე
წყვეტილი იქნება.

ამიტომაც არის, რომ ჩვენ დიდის სიხარულით
ვგებებთ ქართველ მუშების ვულად ბრძოლას მო-
ნარქიის წინააღმდეგ. ხელს გულწრფელად გვად-
ნებს, რომ ჩვენებური მუშათა წრეებში ჯერ არ ის-
მის საკუთარი აზრი, საკუთარი მიმართულება. კავ-
კასიის სოციალ-დემოკრატიას უნდა ჰქონდეს ეს სა-
კუთარი აზრი, საკუთარი მიმართულება, რადგან იმ
ნიადაგმა, რომელშიაც იგი სცნობდნენ, წარმუშობა
საკუთარი ინტერესები. რუსეთის სოციალ-დემოკრა-
ტია ერთგვანად დაჩაგვრის მომხრე, რასაკვირველია,
არ არის. მაგრამ დღევანდელ პირობებში, ხალხის
დამცველი და მფარველი კეთილხინიდიხიური დაბი-
რება და განზნანვა კი არ არის, არამედ პოლიტი-
კური დაწესებულება, დემოკრატიული ორგანიზაცია,
ადვილდებოვ საჭიროებათა მოთხოვნილებაზე და-
ფუძნებული.

ჩვენებურ მუშასაც უნდა სვლა, ადმინისტრაცია
სახსმართლდ, თვით-მმართველობის ორგანო, რომ-
ლის შემწეობით შეიძლება თავის ინტერესების დაცვა.
ხელს ყველა ამას მოიპოვებს ერთგულ აგრძობაში.

ჩვენ სრული იმედი გვაქვს, რომ ქართველი მუშა-
თანდათან გაათავობდნენ თავის პოლიტიკურ ბრ-
ვანას, ამ პრეტენზიაში ქართველ ხალხის მოთხო-
ვნილებებს ადინიანებს და ამ მოთხოვნილებათა და-
ცვისათვის იმავე სიტყვიც, გამბედაობას და მხნე-
ობას გამოიხეხს.

ამრიგად, საქართველს აღდრძინების საქმეში
საერთო დახმარებაა საჭირო. ხანძრულვლად უნდა
გამოვიდეს ერთი ძლიერი რაზმი, იმ ქართველთაგან
შემდგარი, რომელთა დროშაზედაც ეწერება ერთგ-
ვების თავისუფლება. და ხალხს ეკონომიკური
აღდრძინება. რათა ჩვენი აზრი კარგით გავაგებინოთ
მკითხველს, ვამბობთ: **ჩვენ არ ვიწყებთ საპარტიო-
ვალს ვეღვათა წოდებისა და კლასების შემთხვევით
და გაერთიანებულ მოძრაობას. ამგვარი შემთხვე-
ვა შემთხვევით საპარტიო მიზანს. ჩვენ მხოლოდ
ერთი შემთხვევის იმედი გვაქვს, ვინც უარ-ყოფს
წოდებებისა და ბუკურაზიულ კლასების მოძრაობის
ნიშნებს და ვინც თავის ზედას, ზემოკიდ და ფი-
ზიკურ ძალას საპარტიოვალს მცხოვრებთა უმრავ-
ლესს. ვამბობთ, ფიზიკურ ძალასაც, ვინაიდან ძალ-
მომტრეობა სოფელ ხალხს იარაღსაც ააღებინებს
ხელმე ხელში.**

მაშასადამე, ჩვენი ბრძოლის იარაღი და საშუა-
ლება უნდა იყოს არა-ლეგალური მოქმედება ყველა
წრეებში, ყველა ჯგუფებსა და დაწესებულებებში.
გულში ჩამართული აზრი კარგად უნდა გამოხატდეს,
გულში ჩაკლული წყნობა ქუჩა-მღუდანს უნდა მოე-
ფინოს, რათა ყველამ გაიგოს, ყველამ შეიტყოს: წარ-
ვიდნენ დრონი მდრძილებისა, დაგვიდგა ხანა გან-
თავისუფლებისა.

მაშ გაუშვით ქართველ კავშირს.

ქართველ სსრკების მათინა

(ჩვენის კორესპონდენტებისგან)

თავად-აზნაურების კრებების გამდ. ამერეთის თ.-
აზნაურებს „იუბილეის“ დღესასწაულზედა ჰკუა ვერ ახვ-
დეს. იმ დროს თავად-აზნაურებს არსებულეობრივი წყალ-
ების იმედი ჰქონდა, მაგრამ იმდროინდელი გუბერნორი და
წყალბების მავიერ მთავრობამ ჩვენს ქვეყანას გადამტრე-
ბულის უდიერობით მიექცა. სწორედ „იუბილეის“ დღეებში
დააწესა ჩვენში გამდიერებული დაცვა. სწორედ „დღესასწა-
ლების“ გათავების შემდეგ დაფარდა ვლადიმეროვი, ლა-
პარაკი აღიძრა სამრევლ სკოლებში რუსულ ენის შემოდ-
ების შესახებ და სწორედ ამ ხანაში მცხეთის დედათა მ-
ნასტრის სკოლასაც ქსელი გაუბეს და საეპარქიო უწყებო-
კენ ჩამოაგდეს. ხელს სელმწიფემ თავისი „წყალბა“ იმით
დააკვირვინა, რომ ქართლის უძველესი საგონიკობლ-
რუსს ჩააბარა და ამ გვარად განამტკიცა თავისი ნიღბა და
სიყვარული ერთმდრძუნე ხალხისადმი. ყველაფერ ეს და
ბევრი სხვა უმნიშვნელდ ჩაიბრა ამერეთის თავად-აზნა-
ურებისათვის.

გაისხნენ რა, მაისის რიცხვებში, ტფილისში, სათავად-აზ-
ნაურთ კრებები, უწინარეს ყოვლისა სელმწიფის სათეს-
ვობა მდებარეობდა ერთგულ თავადებს. დიდ მთავრებს, ნი-
ვლდებს და გიორგის, დენერების ჩინებს სელმწიფემ თითღ
ანალი ჩინი მიუმატა. ეს კარგიება, რასაკვირველია, საქარ-
თველეს საფრ დღესასწაულად უნდა ჩათვლიდყო. აორი-
ნეს დეპუტები და აუწყეს დიდ-მთავრებს საქართველს სი-
ხარული იმის გამდ, რომ დიდ-მთავრების პავრებში დღეის
იქით თითღ ანალი ექრეს ბუნმეტი შემდეგება; მასთან
მთავრებს გამოუხსნადეს თავად-აზნაურების მათდამი გან-
საღვრელი სიყვარული და ერთგულება.

დღევანდელ პრინცმა კრება ერთ საქმის გამდ დეპე-
მა გამდგნავსა. დაეითხა თავად-აზნაურებს, მავრების-
პირთა სამეურნელ სკოლას გხნოდ, ხმდ არ მოსტრეობს
თავად-აზნაურებზე ამ საქმეში მომეგედლობდ. ჩვენმა „ერთ-
გულდების ვრძობებით“ გაქვდნობდ თავად-აზნაურებმა მ-
დღების დეპუტის გაგზავნა, რასაკვირველია. არ იკმარეს.
ამდარჩეს თავიანთ მდრის, ტანადი, მსარ-მეტიანი და მენ-
დღებიახი დენერლები, ჩასხეს ვავრში და გააქანეს პრინც-
თან, რათა პირდათ გადაეგათ პრინციხათვის განუსაღვ-
რელი მადლობა და სიყვარული.

დიდი მთავრისგან, რასაკვირველია, სამდღებულ და-
სუბში გიორსა გაბედნიერებულ თავად-აზნაურებს. „ბუ-
ლითადს მადლობას ვწინდ ჩემს თავად-აზნაურ-
ებს“, იწერება დიდი მთავარი მიხეილი. მოგახსენობთ
ქართველი თავად-აზნაურობა იხე, როგორც საქართველ
დვთისმდების სვედრად და წილად მკვლის დროდინვე
არის აღიარებული, რემანდვის სახლის გუთვნილებათ
ითვლება. ამიტომაც არის სელმწიფე დიდი მთავრებითურთ
ხან აღმა ხან წაღმა აბრუნებენ მის ბედს.

მაგრამ ამერეთის თავად-აზნაურობა თავმდევრად და
მდრს-მხედველია. მის გულს თანგრძნობა სწინდ, მას
ჰსურს ვაჰმობი თავის მოქმე რუსეთის აზნაურებთან, იგი
სდღიდობრების მომხრეა, ვინაიდან სდღიდობრება ჰქმნის
ძალას და თავადურ პატიონებობასც ამდღებს. ყველა ამი-
სათვის, სდღიდების დღეებში, რუსეთის აზნაურებზე დი-
გენეს. და ამ თ.-აზნაურებს „მდღევის“ (?) დეპუტები გა-
უგზავნეს. რას უდღევადნენ, კარგად არავინ ირდდა. მდღევს
რუსეთის აზნაურებს, ქართველი თავად-აზნაურები ჯერ
ვიღვე სდღიდობრების და თავის მოქმეებს სალამს უგზავ-
ნიანდ. პეტერბურგის აზნაურთა წინამდღელმა უნახუსა
ტიფლისხელებს: „პეტერბურგის თავად-აზნაურობა მტკიცედ
არის დაკავშირებული ქართველ კეთილ-მდობთა თავად-აზ-
ნაურდებისთან საქრთო დეკლემობი მატობს მდობ-
სა და სიყვარულიცა მქუდობით და სამდობ-
ლდსადმიდ“. ყველა ძლიერ ნახამდვნი დარჩა ამ დე-
პუტის მიღებობ. ხმდრება ხმდ არ არის, პეტერბურგის და
ტიფლისის თავად-აზნაურებსა საერთო დეგალები ჰქონით
და ეს იფეალი მეთისადმი სიყვარულში და სამდობლობად-
ში სამხანურში გამდობსება. მართალია, სდღევრთ გულ-
უმტვილდ პირს მდღევრდა. რმდ მანდ და მანდ დიდი
ვაჰვადებს არ არის სიყვარულის გამდგნადება იმ მეთისად-
მი, რემქლმაც ფესით გაგეთეა და აფრთვე იხიდ მდღევ-
თა, რმდ სიტყვას „სამდღელ“. პეტერბურგელებმა რმდ
მდობსენიეს. თითქმეს რდღევ უგნაურთ; გამანადგურებელი,
მკვანი მნიშვნელბა ჰქონდა. მაგრამ ბოლდს ხანდგად

სისრულმა და გამყოფილებამ გულქარწყალა ექვი და ჭებუნ-
ა ამ პირთ, ყველანი დამძვიდნენ და „საჭირბორტო“
საქმეებზე ბჭობა დაიწყეს.

ქუთაისის თავად-აზნაურთ თავიანთ ტფილისელ მოძმეთ
ან მოძმადებს. არ განხეივს „ამა ქვეყნის ძლიერნი“. იხინი
პირდაპირ საქმეს შეუდგნენ. და თუშგა, ღვთის წინაშე,
ანდროთ გაუბრუნებიათ, მაგრამ ეს ღირსება მაინც მერჩათ,
რამ თავი აღარ დაიმდაბლეს, სადაც ძალას არავინ ატან-
დათ. რა მღისაზრეს და რა დაადიხებს ამერ-იმერეთის თა-
ვად-აზნაურებმა? ბევრი საგანი იყო წამდყენებული, ბევრი
იშხაბივს ვერძო თუ ხაზგადო საქმეების შესახებ. ვამო-
რგვა, რომ სუთი-გაქვის წლის წინად ამერ-იმერეთის აზ-
ნაურობას ვრდობს შემდგომის შესახებ უმაღლეს მთავრ-
ობათ თხდენა შეუტანია, ხდლო დღემდე მთავრებისაგან
არავითარი პასუხი არ მოხვლია. მთავრებამ ჩვენი თავად-
აზნაურობა ამგვარ თხდენის გაძო პასუხის ღირსადაც არ
ჩათვალა. მაგრამ თ.-აზნაურებამ აინუშნიაგ არ ჩააკდო ეს
გრემობა. ერთმა უგანათლებულესმა თავადმა ანუ უმაღლეს
თის თ.-აზნაურებმა: რადგან ქუთაისის იმპერიაში მკაკალი
არ ყოფილა, რომ მთავრობას თ.-აზნაურების თხდენისა-
თვის პასუხი არ მიეცეს, ამიტომ ჩვენი მოვგვებს პასუხ-
სი. ერთგულმა კეთილშემიძლია წოდებამ ამ სიყვარულით
ღერა არ იყოს გული ვაიკეთა და განიმდრა თავისი სახლ-
არი. ყოველ დიდგენილების შესახებ ლაპარაკი თქვენს გა-
ნუთში არა ღირს. საკმარისია თქმა, რომ სათავად აზნაურ-
ებებზე თითქმის არც ერთი საერო მნიშვნელობის საგანი
არ იყო აღძრული, გარდა ერთისა, რომელსაც ქვემოდ მო-
ვისხეივნი. არც სკდლის, არც სასამართლოს რად იკა-
ლუ მ ი თ ე რ დ გან ი ს ი ა ც ა ა. არც საკვლეისსადიდო პოლი-
ტიკა, არც ჯარის-კაცების რუსეთში გადასვლის შესახებ და
არც ერთ სხვა აუცილებელ საჭირდებოზე არ იყო ლაპარაკი.
და თუ ზოგიერთ საგანს შეგნენ, უფრო გაკვრით, გარე-
გნობით. ახვ. მაგალითად, ქუთაისში აღძრეს მუამდგომლ-
ობა, ქუთაისის გემნაისათან მოხამსადიებული შესამე განყ-
დილება დაბრუნდეს, სადაც ქართველი მძვინვარი ურუხულ-
ებოდ შეიძლება შესვლასა. რომ შეიწყნარეს ვიდრე
მთავრებამ ამგვარი მუამდგომლობა, სწავლის საქმეს გე-
თითქმის არას შემპირებენ, რადგან საღის რაგიდასაღვთი
განათლება მდითხვს დედა-გნის სმარებას განათლების
ყველა საფეხურებზე. თავად აზნაურობას უნდა დავივიანა:
საჭირთა ქართულ ენის შემდგობა დიბალ და სამუდოდ სა-
სწავლოებში. მთავრებმა რასაკვირველია, არ შეიწყნარებ-
და ამ თხდენას, მაგრამ აზრი მაინც საქვეყნოდ გამოვიდ-
და და მერს ნაყოფს გამოიღებოდა, ვიდრე მკვკელი მწდა-
ლი სურვილების აღიარება. სემ დარწმუნდა თ.-აზნაურ-
ობა, რომ მთავრებმა პასუხსაც არ აძლეს ვრდობს და ნათი-
მსახულთა ინსტიტუტის შესახებ რომ მუამდგომლობა მიარ-
თუა. რაღა იმედი აქვს, რას მიძობს? უფლებებს წაკვართმე-
ვნოდ. რა გავარბეთ ამ უფლებებში? ვინდ გვქვინია, ვინდ
არა ამგვარი უფლებები, რომელსაც ვერადგერში ვერ ვიყ-
ნებთ.

რეგორც ვსთქვით, მხოლოდ ერთი საყურადღებოდ შეა-
ძვრებლობა აღძრა იმერეთის თ.-აზნაურებამ. დაადიხებს,
სამეგრელობა და სვანეთში ქართული ენა უნდა იყოს აღიარ-
ებული სკდლის და გკლესიის ენად. სენაის და ზუგდი-
დის თ.-აზნაურთა მოხსენებებში ეწერა: „ქართული ენა მუ-
დამ ყოფილა და არის ჩვენი საერთო დედა-ენა; ამ ენაზედ
პირველი კავიერეთ სიტყვა ღვთისა, მხოლოდ ამ ენაზედ
გვაქვს ლიტერატურა; ეს ენა ყველამ იგის თავად-აზნაური-
დამ დაწყებული უკანასკნელ მწყემსამდე“. ამ საკანსვე
მუამდგომლების აღმკვრას ჩვენ საერო პოლიტიკურ მნიშ-
ნელობას ვამდგეთ, რადგან ამ შემთხვევაში ქართველთა
სურვილი ამკარად გწინადმიეგება მთავრების განსრვასა.
თქვენს განხეთი დამეკტილი ვამდგინდის წერთიადამ
ამკარად სნანს, მთავრების წაილია ქართველთა ტომის
განგაღვევა და ერთმანეთისაგან დამდრება. პრემდინდ-
ვისის ამბობდა: „...აქად და ქართველ ტომთ საყვლეიო
წიგნები ქართულ ენაზედ აქვთ შედიგნობი, მგერელების და
სვანების ბავშვებს თავდაპირველად ქართულ ენას ასწავ-
ლიან... რაკი ეს ახვა... საჭირო იყო... ქრისტიანულ და
რუსულ კულტურის გავრცელებისათვის... სამდვოდ წიგნების
გადართრმსა სვანურ და მგერულ ენებზე... საჭირო იყო ამ
ენების საშუალებით რუსულ ენის შესწავლა, ისე, როგორც
საერო სკდლებში... ხდლო ადილიბრთივი სამდვოდობა
სეღს ამ უწყობს სამდსწავლო უწყებებს მგერულ და სვანურ
ენებზე ლეგვების გამდგემის საქმეში“. ამრიგად მთავრების

აზრით ნათელია. მით უფრო დიდ მნიშვნელობად მიგვჩნია
სვანეთის და სამეგრელოს თ.-აზნაურების გადაწყვეტილება,
რომელსაც მთელი იმერეთის თ.-აზნაურობა ერთხმად მიგ-
მსრო. ამ დიდგენილებას იმტრად ვფასებთ, რომ იგი თით-
ქმის „უკანონო“, მთავრების პოლიტიკის წინააღმდეგ მი-
მართული. მხოლოდ ამგვარის მოქმედებით შეიძლება მ-
ვამსადოთ საზრგადობრთივი აზრი, მთავრებისაგან გავაგებო-
ნდო, რომ მთელი საქართველო მდენებისაგან არ მესდგება
და თვით ბრწყინვალე წოდებამიც დრო-გამდგვებით სიმარ-
თლის თქმის სურვილი იბადება.

თ. გენსტანტინე მუნრანსკის სიკვდილი. ახლად
გარდავალებული ავად სხენება საკარბისი არ არის, ზე-
ლოდრება ყოველთვის მოვალეა მიღუთხნელი მხჯაოთ დახ-
ლოდ გსდვრების სხვა-და-სხვა პირველთა შესახებ. ამიტომ
არ შეიძლება არა ვსთქვათ, რომ მხოლოდ გააზვიადეს თ. მუნ-
რანსკის მნიშვნელობა და ხარვეზობა ჩვენი ქვეყნისათვის.
თ. მუნრანსკის გსდვრებას არამეტო არ ჭქედნა ხაზრგ-
ადებრთივი მნიშვნელობა, პირ-ტით, ქართველ საღისათ-
ვის მაკნებელიც იყო. განსვენებული თავადი ქენებრთივი
დამტუვიდებული იყო, სამსახურით არ იყო შემტკილი. მას
შემტლო წმის ამდებობა, რედგესაც მის სამდმბლს მქუტრან-
ყოდინენ. მაგრამ მან თავისი ქენება დიდებულების გა-
მანაინმდებამში მთანთქა და აზსადდეს გამდედული არ უთ-
ქვამს, რაც სათქმელი იყო. მისი პრეტრესი, უკანასკნელ
დებში, იბამი გამდინატა, რომ გიოდ რა, გვისკდობს ვირ-
დინის რუსეთში გადაყვანა და მის ადივლას რუსის დანმშენა,
თ. მუნრანსკი უარი განანგნდა მდენთვის საკრებულად ტაძ-
რის განმსწავლებელ კდმისიის თავმჯდომარეობასზე. ხდლო
თავის ეგნარსობისადმი გავსავნილ ქალადმი ავადმყოფობ-
მა მდომინესა და არ დანახულა ნამდვილი მისწი თავ-
მჯდომარეობაზე სეღის აღებისა. ამგვარ პრეტრესს, რასა-
ვირველია, არავითარი ტახი არ აქვს. ეს ჩვეულებრთი
ტაქტიკაა გულად ქართველებში. შინაურდობა ქვეყნიერ-
ებას ვეძტრებოთ, ხდლო საქმეში ურდოდლებსათვის დრთნა-
ლები ვართ. გვეუბნებიან, თ. მუნრანსკიმ სკდლას მესწი-
ნოდ, ქარვასლა იმის ინიციატივობით დაისწესდ და სხვ.
მაგრამ, ყოველფერ ეს სემ მისი პირდაპირი მოვალეობა იყო.
ქენების მდინებრთი, მქტრც უნდა მიეცა ხაზრგადო საქ-
თინებაზე. თ. მუნრანსკი უწინარეს ყოველისა ბატონი იყო.
აუარებელი გლენობა ემსახურებოდა, თავის შრდმას და ჯა-
ფას ალგვდა მებატონეს, რომელსაც პირად გსდვრებისათ-
ვის დიდი დუელი სჭირდებოდა. ამიტომაც ჯერ იყო ქალაქის
მამულები სელიდამ გაუსხლტა, მერე სოღლის უწარმა-
ზარი მამულიც რუსეთის მთავრების მიჰყიდა. ამ მამუ-
ლიძობილმა გარგად იგდოდა, რა იარღობა მთავრების სეღში
ჩვენში მიწის შექენა. მაგრამ მაინც მისცა მტერს ჩვენი
ქვეყნის გამანადგურებელი იარღი.

მიგვალბების გავიცნის გულითათვის არ ვამბობთ ამას,
არამედ სიმართლე მდითხვს აღვიართო, რომ თ. მუნრან-
სკიმ არც თავისი ხსნელი, არც თავისი დამდუვიდებელი
მდგომარეობა და სიმდიდრე არ მდისმარა გერდენად სა-
მდმბლად სასარგებლოდ.

ჯავრთმვილის მოკვლის გამო. იმ ქვეყნებში, რ-
გორც მაგალითად რუსეთში, სადაც ჯარსა და საღის მუ-
თითქმის მადლი ვედელია ამდმენებოდა, სადაც ჯარს ყვე-
ლაფერში უპირატეობას აძლევს, აუცილებელია საღის
და ჯარის ერთმანეთში მტრობა და შეტაკება. ჯარის-კაცი
განსჯურებულ არმდსჭურამია აღზრდილი. მას აგდინებენ,
რომ იგია ქვეყნის მმვენობა და დიდობა, იგი განინრევა ყვე-
ლაფრთი სხეებისაგან. მას თავისი საკუთარი შეხედულება
აქვს პრტიდსების და წნეების შესახებ. როგა ჯარის-კაცს
საერდ ვავთან შეტაკება მოხდის სამსედოდ სამართალი
არჩევს მის დანამაულობას და უმეტრს შემთხვევაში სამსედ-
რდ ვავის დრსების დაცვის გლვისათვის ამართლებს მის
დანამაულობას. ამ პრტიდებშია მქტქმის ამაყი, თავსედი,
უმდრდებთან ბრთყვი, უფრდსებთან მსდალი და სულდობა-
ალი ტიბი რუსის ადიდრისა.

აი სწორედ ამგვარ ადიდრს შემოაკვდა ტფილისში ჯა-
რთმვილი. ჯავრთმვილს ადიდრ განსენისათვის ვდლ. ბრ.
უგამდიათ მხარი წაუკრავს. გაჯავრებულ ადიდრს სილა
გაუტრეკავს ჯავრთმვილისათვის. ამ უკანასკნელს სელი მ-
ვმრთუნებია და სილის გარტყობა წაქვდევია ადიდრთ. ამ
დრლს ვიდრე სხვა ადიდრთიც გაჩენილა და უთქვამს წაქე-
ულისათვის: რაღას უყურებთ, დიგივით სამსედოდ მუნ-

დირის პარტიონებდა. იმასაც ამოღულია რეკლავერი და სუ-
თი ტყვია დაუსლია ჯარიმივილისათვის, რემელიც იქვე
მკვდარი წაქვეულა.

ახეგამოდის, აფიცერს ხილის გარტყმაც შეუძლია და სხვას
მისთვის სელის შემოღება თავსდობათ ჩაეთვლება, რად-
გან ამგვარი საქციელით აფიცერის მუნდირის პარტიონებმა
იღანება. ჩვენ ყველას, დანარჩენ ხალსს, არა-აფიცერებს,
არც დირსება, არც პარტიონებმა გვქენია, რომ უდანამაუ-
ლდდ ხილებსაც ვვითავაზებენ და წინააღმდეგობისათვის
ტყვიასაც მდგვასლიან ხოლმე თავში.

**როგორ მივამბენ „საქართველოს“ გამოცვლას მკ-
როვის კავსა და მგროვილი საზოგადო მოღვა-
წენი.**

ჩვენმა ფრანგულმა გამცემამ თავისს საგანს
მიადწია. ვვრდის პრესამ უკვე ხმა ამოიღო ჩვენს შე-
სახებ; ბევრ ცნობილ პირებისაგანაც მოგვივიდა თა-
ნაგრძნობის წერილები.

«საქართველოს» მკითხველებს დღეის იქით გავა-
გებინებთ რა თვლით შეგვხედვს ვვრდობილებმა, რა
აწრისანი არიან ისინი ჩვენს მდგომარეობის შე-
სახებ და რავარ დახმარებას უნდა მოველოდეთ
იმათგან. მკითხველებს გავაგებინებთ აგრეთვე თავი-
სუფალ რუსულ პრესის აწრსაც. ამ გამტყვეყნებულ
მასალის მიხედვით, ჩვენს პოლიტიკურ აწრს მეტი
გარკვეულობა უნდა დაეტყოს, რადგან უფრო ცხა-
დათ დავინახავთ ქართველს, რუსეთის და დასავ-
ლეთ ევროპის ჰემსანიტ ურთიერთობას, ერთმანეთ
შორის მოხალღდნელ დამოკიდებულებს დამყარებას.

დღეს ჩვენთვის სასიამოვნოა ის გარემოება, რომ
მანუგემბელი და წამაქეწებელი წერილები მოგვი-
ვიდა იმგვარ პირებისაგან, რემელთა თანაგრძნობას
ძლიერ უნდა ვათახებდეთ. გვწერს საფრანგეთის პა-
ლატის დეპუტატი, ანტიდ ბიერი და, სხვათა შორის
გვეუბნება, რომ «ყოველთვის ეცდება დაჩაგრულთ
და დამღწვებულთ დახმარება აღმოუჩინოს, რათა
ამათაც მიენიჭოს ის სამართალი, რემელიც, ისე
საჭირდა მათთვის». გვწერს საფრანგეთის აკადემიის
წევრი, ანატოლ ლერუა ბილიე. მოგვყავს იმისი წე-
რილიც:

«ბ-ნოდ რედაქტორებო, მღწარული ვარ, რომ გა-
მომიგნავნეთ თქვენი ახალი გაზეთი «La Géorgie».
ვიცნობ თქვენს ლამაზს სამშობლს, რემელიც ეჭვს-
გარეშა ქვეყნის უმშვენიერეს კუთხედ ჩათვლება.
მე ყოველთვის წინააღმდეგი ვიყავ იმპოლიტიკისა,
რემელსაც საგნად თქვენი ქვეყნის გადაგვარება და
გარუსება ჰქონდა. რგორც თქვენი გაზეთის პირველ
ნომერშიაც არის ჩათქვამი, მე ყოველთვის იმ აწ-
რისა ვიყავ, რომ რუსეთის სახელმწიფოს დრგანისა-
ცრამი ვაკვასიის სხვა-და-სხვა ერთ და აგრეთვე იმ
ერებსაც, რემელნიც ევროპის საზღვრების მოძიჯნა-
ვენი არიან, უნდა მიენიჭოს ავტონომია, რემელიც
მათ ისტორიულ ცხოვრების დაცვის გარანტიად
განდება. გენტრალისტურ სახიათის რუსეთი, თუნ-
დაც რომ ლიბერალური დაწესებულებანი დააწესონ
იქ, ყოველთვის იქმნება დამჩაკვრელი პატარა ერ-
თათვის. ამრიგად, ბატონებო, თქვენს ხურვილს ერის
შენახვისაც ყოველთვის თანაუგრძნობენ ყველა ლი-
ბერალები, რემელთაც რგორც მე, ჰვლიათ, რომ
პატარა ერებს ხურული უფლება აქვთ დაიცვან თა-
ვიანთი ვინაობა და ენა. ვისურვებ, რომ თქვენ ყო-
ველთვის ისეღმძღვანელოთ წინდახედულობით და

სიბრძნით, რემელნიც თქვენი სამართლიანის საქმის
დაგვირვინების თავებდად შეიქმნებიან. გთხვობთ
ინწმუნდეთ ჩემი ერთგული თანაგრძნობა.

ანატოლ ლერუა ბილიე 27 მაისი 1903. პარიზი.
გვწერს აგრეთვე ცნობილი მშობელი გეოგრაფი და
მეცნიერი ელისე რეკლე. აი მისი წერილიც:

«ვივრთახნოდ პარტიონებო, მადლობას მოგახსენებთ
იმის გამდ, რომ მეც იმათ რიცხვში ჩამთვალეთ, ვინც
ხლიდარბობით დაკავშირებულა თქვენისთანა და-
ჩაგრულ ხალსთან. კარგა ხანი გავიდა უკვე, რაც
ერთმა თქვენმა თანაქმამულემ და ჩემმა მეგობარმა,
გამანოდ ქართველ ხალსის მდგომარეობა, და საქარ-
თველს ისტრიიადამ სოვიერთი ცნობები. მან მია-
მბო ყოველი უბედურება, რემელიც კი წარსულში
გადაგნდათ, ყოველი ერთი მეორეზე მიყოლილი
უსამართლობა, ამისხსნა. რანაირად შეიქმნა თქვენი
ხალსი ფიცის და სიტყვის გატეხის მსხვერპლად
და დამისურათა უღირსი მღწური მდგომარეობა,
რემელშიაც იგი დღეს იმყოფება. რასაკვირველია,
ყოველ დღისიძიებას ვისმარ და ჩემს ხმას თქვენს
პრეტესტს შეუვერთებ. დამარცხებული ხალსის
ბედი, რა ტომისაც უნდა იყოს იგი, ყოველ ჩვენ-
თაგანს უნდა აინტერესებდეს. ამგვარ ხალსს ძლიერ
უნება ტანჯვა მიაყენეს მხოლოდ იმიტომ, რომ მასაც
უნდოდა თავისუფლება, მასაც უყვარდა სამართალი.

თქვენი ერთგული ელისე რეკლე».

ამას გარდა კიდევ ბევრი სხვა წერილიც მოგვივი-
და, სხვათა შორის, ექსტორდის პრეტესტის იორც
პაუელისაგან. ყველა ამას შემდეგ ნომერში გამოვა-
ქვეყნებ. აქ კი გადავუთარგმნით მკითხველს ერთ
საფრანგეთის სერიოზულ დრგანობი, «ერობენში»,
საქართველს აწინდელ მდგომარეობის შესახებ და-
ბეჭდილ წერილს. გამოვიდა თუ არა ჩვენი გაზეთი,
«ერობენმა» აღნიშნა ეს გარემოება (№ 79) და იმ
თავითვე თანაგრძნობა გამოვიცხადა. «ერობენი» ამ
ღრის წლის წინად, პრეტესტს სენიობღის რედაქტო-
რობით დაარსებული ევროპული დრგანოა. ამ გა-
ზეთის დიდი გავლენა აქვს, რადგან სერიოზული გა-
ზეთის სახელი აქვს მობოვებული. წერილის სათაუ-
რი შემდეგია «გარსიზი და საქართველო» (№ 80).
ხელს აწერს ბიერ კიარო. აუ ეს წერილიც:

«რედებსაც ხელმწიფე ნიკოლოზ II, თავის მრჩე-
ველთა ჩაგონებით, სიტყვა და ფიცი გასტეხა და
ფინლანდიის განსაკუთრებული უფლებები გააუქმა,
სოვიერთნი ბირნი, რემელნიც «რუსეთის სამშობ-
ლს ლიგას»*) არ ეკუთვნიან, ამის გამდ თავიანთი
გაკვირვება და უადგილო წყრლმაც გამაღწადეს. მა-
გრამ «ტიგარდში» და სხვა ფრანგულად დაბეჭდილ
მღწკველ გაზეთებში**) გამოღწადებულ «უკანებს»
უნდა ცივი წყალი გადაესხათ ამგვარ ბირებისათვს
და მათი შეგდღმაც დაენახვიინათ. ყოველივე, რაც
ფინლანდიამი მოწდა, ხელმწიფის სურვილსა და ნე-

*) ლიგა დაარსდა ველიჩკოს და გომპ. თაოხნობით ბე-
ტობურვში, განყოფილება პარიზშიაც აქვთ.

**) რუსეთის მთავრობის აგერტემ სოვიერთ უბრინგიოდ
დრანგულ გაზეთების საშუალებით ცდილობენ ქვეყნიერების
წინამე გაამართლდნ რუსის მთავრობა. ამ ბოლო ხანებში
«ტიგარდში» ერთი რუსის ბიერ ჭინლანდიის შესახებ მკაფ-
რი წერილი დაიბეჭდა. წერილის შინაარსი ნამდვილი მკაფ-
რანგყოფაა საფრანგეთისა, რემელმაც ჭინლანდიას, მიუ-
ხედავად რუსთან გავშირისა, დიდი თანაგრძნობა გამოუ-
ცხადა.

ბ-ყოფლობაზე და მოცილებული და აბა ვის რა უნდა აზროს ხელმწიფის ამგვარმა «შექცევამ»? ახალ-გაზდა ხელმწიფეს, რომ გაჭირდეს ადგილად შეუძლიან მიბრუნდეს რუსეთის მტრებისაკენ და უთხრას მათ: ახალი არა გამიკეთებია რა. მე მხოლოდ ჩემი წინაპართ, რომანოვების, ტრადიციონალურ პოლიტიკას მივხდევდი და ფინლანდიაში მხოლოდ ის სისტემა შემოვიღე, რომელმაც უკვე სხვაგან პატარა ერთა გარუხებას ხელი შეუწყევდო. და ხელმწიფეს შეეძლო დაესახელებინა საქართველო, რომელსაც ამ ვგარი ბედი ეწვია.

«ხალხს 2 1/2 მილ. მცხოვრებთაგან შემდგარს, რომელსაც მონღოლის შემოსევამდე ბრწყინვალე ისტორია ჰქონია, რუსეთის მეფეებმა ყოველი უფლება-ნი წაართვეს. ამ თავიანთ საქციელის განსმართლებლად დაპყრობის მიხედვით ვერ იმღწებენ, რადგან საქართველომ, ოსმალებთან და სპარსელებთან ბრძოლაში მძლიერად მუ-^ქ-XVIII საუკუნის დამლევეს, ერთ-მღრწმენე რუსეთს მიჰმართა და 24 ივლისს 1783 წელს მისმა მეფემ ერეკლე II, გიორგიევსკის ციხეში, რუსეთის მეფეთ პირობით შეეკრა; ამ პირობის ძალით რუსეთს მთავრობდა უნდა აღმოეჩინა საქართველოსთვის». — ავტორს მოჰყავს ხელშეკრულების 1, 6 და 7 მუხლები, სადაც ნათლად არის ნაჩვენები, რომ საქართველო მინაურულად სამუდამოდ რუსეთისაგან დამოუკიდებელი უნდა დარჩენილიყო. და ამის შემდეგ განაგრძობს: «ხელშეკრულების მე-7 მუხლი გვეუბნება, რომ დადებულ პირობას სამუდამოდ სასიათი უნდა ჰქონდეს, ნამდვილად კი ამ პირობამ 18 წელიწადი ძლივს გასტანა, რადგან 12 სექტემბერს 1801 წელს ალექსანდრე I მანიჭებულის ძალით... ძველი დამოუკიდებელი სამეფო რუსულ უბრალო პრინციპად გადაიქცა. 1830 წელს თავად-ასნაურებმა შეთქმულმა მთავრებმა საქართველომ განთავისუფლებისათვის, მაგრამ ამ შეთქმულების წევრნი მთავრობას ხელში ჩაუვარდნენ, და ესენი, ორბელიანები, ერისთავები და სხვ. ვარშავასა, ნიჟნონოვსა და სხვაგან იყვნენ დაპატიმრებულნი.

«ქართული ეკლესია იმ შვიდ ეკლესიათა რიცხვში ირიცხებოდა, რომელსაც კონსტანტინოპოლის მხოლოდ პატრიარქთან ჰქონდა დამოკიდებულება. ამ ეკლესიას დროებით წირვა-ლოცვა ქართულ ენაზე მტრმა, ხოლო ეგზარხის კი რუსი დაუყენეს. ხალხის უმრავლესობა განსაკუთრებულად იჩაგრებოდა ახალ ადმინისტრაციულ მეფებით. პოლონეთში მთავრობა ხალხს ეყუდებოდა. საქართველოში — თავად-ასნაურებმა. ხოლო ქართველ ხალხს, წინად, მაინც და მაინც დიდი წინააღმდეგობა არ გაუწევია მთავრობისათვის.

«ამ პოლონ ხანში გარუსების პოლიტიკამ გამაფრთხილა კავკასიაში, როგორც სხვაგანაც, ეროვნული თვით-ცნობიერობა. პოლონელები 1892 წლიდან მოყოლებული (წყობილი № 2729—24 მაისი) ურცხვად აღიარებენ, რომ ქართული სკოლა რუსულ ენის გავრცელების იარაღად უნდა ჩაითვალოს. ქართველ მასწავლებლებსაც უსაყვადებენ, ქართულ ენის შენახვის დიდი სურვილი აქვთ და, წარმოიდგინეთ, ერთმა მღვდელმა სთქვა კიდევაც, რომ რუსული ენის შემოღება ქართულ სკოლაში «ანტიპედაგოგიური, უსამართლო და ცოდვით არის». საერთო მასწავლებლები მღვდლებზე უარესები არიან. «სადა სკო-

ლის გამგე მღვდელი კვლავ რუსულ ენაში, აბა საერთო მასწავლებელი, რომლიც ყველანი ქართველები არიან, რა ცოდნა უნდა ჰქონდეთ რუსულ ენისათვის». იმ ტაქტიკის თანახმად, რომელსაც ამ უბედურ ფინლანდიაში ხმარებენ, სადაც ცარიზმი ვითომდა ფინების მხსნელად გამოდის მღვდლებისაგან და-ჩავერის წინააღმდეგ, პოლონელებს დიდი სიყვარული დაეპადა შეგონდა და სხვათა ვიღობისადმი, რომელთაც ქართული ენა ემტყვებოდა. «გულტურის და ქრისტიანობის» გავრცელების გულისხმობის პოლონელებს სურვილი ჰქონდა ამ კილოებზე გადაეთარგმნა წიგნები და რუსული ენის სწავლებაც ამ კილოების და არა ქართულის საშუალებით უნდა იყოს მოწყობილი. სინოდის პრეზიდენტი ამ თავის წერილით საქართველოში შემოღებულ ადმინისტრაციულ წესს სახელმძღვანელო აწრს აძლევდა. იმ ნაწილს ქართველ თ.-ასნაურებისას, რომელიც ერთსა და იმავე დროს იხენდა მეფისადმი ერთგულებას და სამომლოდნადმი სიყვარულს, უნდა დაენახა თავისი შეცდომა. და აკი ერთმა მათგანმა, ქუთაისის თავად-ასნაურების წინამძღვრმა, დიმიტრი ყიფიანმა, გაჰბედა და შეხივლა დიდ-მთავარს მიხეილს, ქართულ სკოლებში «ხალხისათვის გაუგებარ ენით ასწავლიან», გაჰბედა და ეგზარხსაც პრეტესტი გამოუცხადა იმის გამო, რომ ეგზარხსმა მთელი სააქართველო დასწყევლა, როდესაც ერთმა სემინარიელმა ტფილისის სემინარიის რექტორი მოჰკლა. ხოლო დიმიტრი ყიფიანს ამისათვის სტაგროპოლში უკრეს თავი, სადაც უცნაურად იქმნა მოკლული.

«ქვეყნის გარუსებისათვის, მთავრობა სცდილობს რუსული კვლავიანი დაარსოს საქართველოში. მიუხედავად მცხოვრებთა რიცხვის სიმრავლისა და მიწის სიჭარბისა, ქართველებს აფხაზეთში მიწის ყიდვის ნებას არ აძლევენ და თავისუფალი მიწა რუსეთის გადამხანალებელთ ეძლევა. აგრეთვე სამხედრო სამსახურის სისტემაზე გადააკეთეს, როგორც ესაა ფინლანდიაში. ჯერ ქართული მილიციები გააუქმეს და მათს ადგილს შეადგინეს ბატალიონები, რომლებშიაც ერთად უყრიდნენ თავს ქართველებს, სომხებს და რუსებს. ესენი კავკასიაში მსახურობდნენ 1890 წლამდე. ამდროიდან კი კავკასიულ ჯარის-კაცებს ჩრდილოეთ რუსეთისაკენ ჰგზავნიან». ავტორი, თანახმად ოპიგიალურ ცნობებისა, ამბობს, რომ კავკასიელნი, განსაკუთრებით ქართველები, ვერ იტანენ რუსეთის ჰავას და იხდებიან.

«ამის მიუხედავად, — განაგრძობს ავტორი, — ან იქნება სწორედ ამის გულისხმობის სამხედრო ადმინისტრაცია მაინც ჰგზავნიან ჩრდილოეთისაკენ კავკასიულ ჯარის-კაცებს». შემდეგ ავტორი უამბობს თავის მკითხველებს, რომ მთავრობა სცდილობს თვით-მმართველობის გაუქმებას ქალაქებსა და სოფლებში. გულის სოფლის მაგალითები მოჰყავს, სადაც ამდროისთვის მამასახლისოები გადააყენეს. ქართველ თავად-ასნაურებმა იმედი ჰქონდა, რომ «თუბილისს» შემდეგ, რუსეთი უფრო მღწყალეს თვალთ შეჰხედავს საქართველოსად. მაგრამ იმედი გაუფრუვდა. ამ თუბილისის შემდეგ საერთო უკმაყოფილება ძლიერ გაიწინადა საქართველოში. მხოლოდ თ.-ასნაურების მცირე ნაწილი და თუ დარჩა ერთგული მთავრობისად, თორემ ხალხის დანარჩენმა ნაწილმა მის წინააღმდეგ გაილაშქრა. «გურიის გლეხკაცობა პრე-

ტებს აცხადებს, ბათუმის, ტფილისის და მუშათა დიდ ცენტრ, ჭიათურაში, მუშები, თანდათან, იღვიძებენ და საჯაროდ გამოდიან. მათ მოძრაობას სოციალური ხასიათი აქვს. 1902 წლის განათხილვებში მოქალაქეებს და რადიკალურ განმარტებულთა, ამიტომ მთელს კავკასიაში ადმინისტრაციული თვით-ნებობა გამოეფულა. ტფილისის ციხეში ევა ადარ არის, ამიტომ, გორის ციხეც საპყრობილოდ უნდა გადააკეთონ.

ავტორიტაის თითქმის ესამძვრება და თითქმის ყველგან განკვეთილნი მტრებს. ქართველები, დღემდე შეფის ერთგულნი, იგონებენ ამ ქამად, რომ დღეს-ღაც თავისუფალნი იყვნენ და აი დღეს თავიანთ ისტორიულ უფლებათა აღდგენას ითხოვენ.

«1892 წელს «საქართველოს განთავისუფლების ღიგა» შესდგა. ამ ღიგის წევრნი, უმეტესად სტუდენტები, დაქსახული და შეყვრდნენ იქმნენ, — დღეს ამ გვარივე ხაგნისთვის პარიზში ღრგან «La Georgie» დაარსდა, რომელსაც საქართველოს საჭიროებანი გამოქუხსავს და თავის პოლიტიკური პროგრამაც ღრ სიტყვაში გამოქუხსავს: ეს არის — ერთგული ავტონომია. ქართველებს არა ჰსურთ რუსებისაგან სრულიად მომდურება, არც დინასტიის აღდგენა აზრუნებთ. იმათ უნდათ 1783 წლის ხელშეკრულებას დაუბრუნდნენ, რომელიც ერთგულ საქართველოს რუსეთთან, სოფლ საქართველოს ადმინისტრაციულ თვით-მმართველობას ანიჭებს. დღევანდელ ცენტრალისაციის წინააღმდეგ მათ წამოქუყნებიათ ჭედერტიული სისტემა, რომელიც რუსეთში მცხოვრებ სხვა-და-სხვა პარტა ერთ ენის და ვინაობის დაცვის საშუალებად მოაჩნიათ. ქართველებს არ უნდა ჰქონდეთ ახლო მომავალში გამარჯვების იმედი. ამ გამოდუღებისათვის, რომ მისი იმპერატორებითი დიდებულებას მოავლენს მკელი ტრაქტატები, რუსეთის მთავრობა, ამკარაა, სასტიკად მოკიდებიათ. მაგრამ ქართველებს ადარ დახმარსავს და კავკასიულ სხვა ერებსაც ადარ ერყვიან, მიჭბამეთ ქართველებს, რომელნიც ყველა ერსედ მოღჩილნი და ერთგულნი არიან. რომელსაც ტფილისის და გორის ციხეები გაიჭედებია, სხვებს ააკვებენ. სოფლ თავიანთი მოძრაობით ქართველები, ღვინს მიხედვით, ხელს შეუწყობენ რუსეთის რედრგანიზაციას, რუსეთი კი აუცილებლივ უნდა მივიდეს ჭედერტიულ წყობილებამდე. დღეს მთავრობა ძალით აკავშირებს სხვა-და-სხვა პარტარ ერებს; სოფლ მისი ძალ-მოძრებითი პოლიტიკა რუსეთის იმპერიის მომავალ დანაწილების საათს აახლავებს».

კავკასიის ამგვარი რუსულ თავისუფალ კრესანში.

ტფილისი 27 აპრილი. — «სვრას» (№ 40) სწერენ: «ეს არის დემონსტრაციული მოძრაობა და გწერთ. კავკასიის სოციალ-დემონსტრაციულ მოძრაობა და დაწყებულია, მაისის დემონსტრაცია უნდა მოხდინათ ერთსა და იმავე დღეს კავკასიის სამს ადგილას — ტფილისსა, ბაქდა და ბათუმს. ტფილისის კომიტეტმა დღევანდელ დღისთვის დანიშნა. დღემდე ძალიან გმზადებდნენ და მუშებში დიდი ადგევება იყო. დემონსტრაცია გოღოვისის პრეზიპეტზე უნდა გამართათ, მაგრამ პოლიციას გაეგდ ეს განმარსვა და დანიშნულ დღეს გოღოვისის პრეზიპეტში ჭარით, გასან-რუსებით და შეურევებით გაიხდა. (ვიტყვიან, სხვათა მოღრის, რომ შეურევითა დიდი უმრავლესობა ღმალეთის სომხებისაგან შესდგება, ესენი საწინდრად იქნებიან). ჭართივე დაჭერილი იყო სალათის ბაზარი. მუშებმა, ხანგე და ეს გარემდება, დილითვე შესგვალეს მოქმედების ვეგმა.

ჯერ გრევის მოედანი ამდარჩივს დემონსტრაციის მოხსენებად, აქედამ სახასლისაკენ უნდრდათ გავლა. მაგრამ არც გამოდგა. ბოლღს უნდად გადასწყვიტეს ანტიპოლიტიკური წიხ მგვრეგება, სოფლ არც ერთი პოლიციელი არ იყო დილის 11 3/4 საათსე ერთსა მუქამ აღმართა წითელი რემუშის დრღმა, რომელსედაც ეწერა: „მის თვით-მკერდ ბეღობა! გუშარჯღს თავისუფლებას! გუშარჯღს 8 საათს სამუშაოდ დღეს!“. დრღმის ირგვლივ იკრიბებდნენ მუშები მათი რიგსვი ჭერ 400-მდე იყო, შემდეგ თანდათან გაიხარდა. დემონსტრანტები „ურას“ ძახილით სახასინოდ თეატრს სხვენ გაბრუნდნენ და შიუასლოვდნენ რა კადეტთა გრგუხს, შეურვიეს სავერის ქუჩასედ და აქეთ-იქით დაიშალნენ პოლიციამ ვკან გაიგდ ეს. დაგისა უკან დარჩენილ მუშებს და მათ შორის ბრძოლა ახტედა. შეურევებმა ვეტები დაგმინეს მუშებს. სასარელი სახასავი იყო.

— ქუთაისი (იმავე გრგვითამ). ვერ წარმიდგენთ რა სდგება ამ ქამად კავკასიაში. ვეტყვიან, რასაც ვსედვდრღ მუქმის ქუთაისში... ყველანი პირველ მაისისათვის გმზადებია, ამიტომ „ბუნტი“ იქნებოდ. განსაკუთრებით ამის შესახებ ჩინოვიკები და მათი გოღოები ღამარავებენ ყველგან პრეკლამაციებს ავრეგლებენ... 18 აპრილს სოფლ გოღამში გლეხებს პოლიციასთან შეტაკება მოქუვიდა. გრგვითაში გლეხებს არ უნდათ თ. — აწნაურთა მამულეში მუშებმა. შოანდინეს რაღაც გლეხთა გავიგვის მაგვარი (ტოლსტიცებურ ხასიათისა). ვებუნარტორი ბევრი ეჩინინა გლეხებს, მაგრამ აყოდ...

— «სვდმდენი ეს» (№ 23) სწერენ კავკასიიდან მთელ დასავლეთ საქართველოში ავრარული დიდი მოძრაობა. ქართულ ღამა-სოფლეში გმზადეგია ჩაუყენებიათ. ქართველები მთიერ ადგევებულები არიან. თითქმის თოფის წამლის ხუნი ტრიალებს.

კრესიის პროცესი.

ქარგინეუგემი. კიშინევი დახდვილ გერაგლთა დამარსვის დრღს ვიგე-გუგუნარტორმა უსტრუგოვმა ამნაირი სიტყვა უთხრა მიგვალებულთა ჭირისუფლებს: „ბატონებო ძალიან ბოღმად შეყვრილხართ, ახე რომ თქმდა მე თქვენს გავანტვა შემოძლიან, მაგრამ მეგოღებით. დამსვიდით რაც გადავხდით, დივიციყეთ. ყველგან ეს თქვენნი და თქვენი წინაპრების გდევებისათვის მოგვევლინათ. ყოველივე ღვთისაგანაა. ღმერთმა ახე იგება... და თქვენს უნდა დამმორხილეთ“.

— მუშათა მკველელი უჭის გუგუნარტორი ბოგანოვიჩი, რომლის ვანკარგვლებით სლარტუსტში ჭარბი მუშებს თოღებში დაუძისა, დიდძალი ხალხი დახტრა და დახლდა, მოგლულ იქმნა რუსეთის სოციალ-დემონსტრაციული კომიტეტის დადგენილებით.

— რუსულ კას. „ვოლსოდის“ დასურვის მოხეწი. ვეტრეტრების ლიტერატურებმა, ანენსკის სახელით შემდეგი წერილი გუგუნავს გერაგლთ დამსმარე კომიტეტს: „ვეტრეტრების ლიტერატურებთ, ახე სხვა თავისუფალ პრეკციის პირები, რიგსვით 200 კანამდე, შეიყარნეს კიშინევიში მომხდარ შემამოწურებელ ბარბაროსების გამეღ მოხალაპარაკებლად და საქმის განსჯის და გამდრკვივის შემდეგ დაადგინეს, გამდრგნადოს მხურთაველ თანაგრძობა რეგდრ დაწარალებულებს ისე უფლებებში მოგლემულ მთელ გმრავლ ხალხს და გამეღგნადოს გმრბა იმ პრეხასაც, რომელიც გრავლებისადმი სოქულოდეს ქადავებს. ეს წერთი დიამეტრად „ვოლსოდის“, რის გამეღ გასეთს სიგოღსლე მოესბლ.

«საქართველო» ვოსხბა.

მ-მვილს. ველით მეღრე წეროლს. გურულს. ძალე შეგვარყობინეთ დაპირებული ამბები.

ვანსაღებთ, როგ ვინსრულობთ მსურველით და ვუხეხდით; არალეგალური წიგნები, წიგნიები, წიგნაკები, პროკლამაციები და ვაჯეთები.

რედაქციის და ადმინისტრაციის ადრესი: 51, rue Saint-Sauveur, PARIS.